

De geschiedenis van de KNIL-cadetten te Breda, promoties 1940, 1941 en 1942

Begin 1946 arriveerden in Indië de laatste jaargangen beroepsofficieren van het KNIL, opgeleid aan de KMA te Breda. Zij hadden de Tweede Wereldoorlog in Europa doorgebracht en hun opleiding was bepaald niet verlopen zoals zij hadden gedacht.

Hoe die stormachtige jaren voor hen verliepen beschrijft onderstaand artikel van majoor b.d. B.C. Cats (1928), beheerder van de Historische Verzameling Intendance Bussum en vrijwilliger in het Legermuseum.

Op de Koninklijke Militaire Academie (KMA) te Breda werden vóór de Tweede Wereldoorlog behalve beroepsofficieren voor het leger hier te lande - zoals de Koninklijke Landmacht (KL) toen werd aangeduid - ook beroepsofficieren voor het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) opgeleid. Voor de KL-cadetten vond het eerste opleidingsjaar plaats op diverse scholen voor reserveofficieren, waarna het tweede en derde studiejaar op de KMA werd doorgebracht. Voor de KNIL-cadetten, voor een deel jongelui die rechtstreeks uit Indië kwamen, begon het eerste studiejaar meteen op de KMA, mede omdat zij in andere vakken werden onderwezen, zoals land- en volkenkunde van de Indische Archipel, Maleise taal, Indische landsverdediging en kennis van de politionele taak van het KNIL.

In die dagen bestond het Korps Cadetten uit twee compagnieën, namelijk de Eerste Cadettencompagnie-KL en de Tweede Cadettencompagnie-KNIL. Weliswaar behoorde elke cadet in de eerste plaats tot het Korps, maar de KNILcadetten vormden toch een wat aparte groep. Zij voelden zich opgenomen in de gemeenschap van een beroepsleger dat zich tijdens de pacificatie van Indië met roem had overladen. De KL-cadetten gingen behoren tot een leger van dienstplichtigen dat nauwelijks avontuur bood. Op de platgetreden garnizoensoefenterreinen sprongen de mitrailleurs vanzelf van de karren, omdat ze al sinds de Eerste Wereldoorlog hun plaatsje wisten. De KNIL-cadetten dachten aan bioaks in de buitengewesten, kampvuren om de evenaar, verre landen en vreemde volken. Eenmaal deel uit te mogen maken van het beroemde Korps Marechaussee was een hartewens.[1]

Toen de Duitsers op 10 mei 1940 ons land binnenvielen waren er 243 cadetten voor het KNIL op de KMA in opleiding te weten: 71 derdejaars (aanvang studie 1937), 75 tweedejaars (aanvang

studie 1938) en 97 eerstejaars (aanvang studie 1939), waarvan de eindexamens en promoties normaliter respectievelijk in 1940, 1941 en 1942 zouden plaatsvinden.[2] Op 15 juli 1940 werd ons leger echter door de Duitsers ontbonden. Hoewel er geen examens werden afgenomen bevorderde generaal-majoor N.T. Carstens, die door de Duitsers was belast met de demobilisatie van het Nederlandse leger, de derdejaars cadetten tot tweede luitenant. Omdat hieraan geen Koninklijk Besluit te pas was gekomen, kregen de officieren van de promotie 1940 weldra de bijnaam van de kassian-luitenants ('luitenant uit medelijden'). De tweedejaars waren inmiddels cadet-vaandrig en de eerstejaars cadet-sergeant geworden. Vervolgens kregen de cadetten min of meer het advies de erewoordverklaring te tekenen, in welk geval zij huiswaarts werden gezonden.[3]

Veel cadetten gingen studeren, onder andere aan de TH Delft, de Landbouwhogeschool te Wageningen of de Politie school. Op 15 mei 1941 moesten zij zich voor controle door de Duitsers weer in de kazernes melden, doch zij werden na afloop naar huis gestuurd. Op 15 mei 1942 dienden alle beroepsofficieren en cadetten zich andermaal in een aantal kazernes te melden. Nu werden zij niet naar huis gezonden maar afgevoerd in krijgsgevangenschap naar Langwasser (Duitsland), later naar Stanislau (Polen) en nog later naar Neu Brandenburg bij Berlijn. Op 30 april 1945 werden zij daar door de Russen bevrijd en op 28 mei waren ze terug in Nederland waarna ze voorlopig met verlof werden gezonden. Begin augustus moesten de KNIL-luitenants en cadetten (dus de promoties 1940, 1941 en 1942) zich in de Alexanderkazerne in Den Haag op last van het Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen[4], waar het KNIL onder ressorteerde, melden. Zij kregen te horen dat zij per eerstmogelijke verscheping via Engeland naar Australië zouden worden gezonden teneinde aldaar bij het vrije KNIL te worden ingedeeld, een en ander ter voorbereiding van de bevrijding van Indië van de Japanse bezetters.

Inmiddels waren de gelederen uitgedund. Een aantal luitenants en cadetten had de kans gezien uit bezet Nederland of Duitse krijgsgevangenschap te ontsnappen. Sommigen van hen vochten reeds in Zuidoost-Azië waarbij twee van hen waren gesneuveld in de strijd tegen de Japanners. Enige KNIL-luitenants of cadetten waren omgekomen tijdens hun ontsnappingspogingen naar Engeland, dan wel door de Duitsers gepakt en gefusilleerd. Vijf waren overleden in gevangenschap. Een klein aantal was tijdens de bezetting in Duitse dienst getreden, waarvan één van hen aan het Oostfront was gesneuveld en één door het verzet was geliquideerd.[5] Op 13 augustus 1945 vertrok een groep van 160 luitenants en cadetten, geüniformeerd in het Britse battledress[6] met trucks vanaf het Binnenhof in Den Haag naar een geallieerd transitcamp in Oostende. Enkelen die zieken- of buitengewoon verlof hadden volgden later. In totaal zouden van de oorspronkelijke 243 KNIL-cadetten van wat hadden moeten worden de promoties 1940, 1941 en 1942, 194 man (respectievelijk 52, 58 en 84) Indië bereiken, de tijdens de bezetting ontsnapten meegerekend.

In Den Haag was het Europa-detachement KNIL, zoals de groep werd aangeduid, uitgebreid met een groep KNIL-officieren die vóór de oorlog als leraar op de KMA of Hogere Krijgsschool waren geplaatst, dan wel leerling waren geweest op de HKS en ook allen in Duitse krijgsgevangenschap verbleven. In Oostende werd kennis gemaakt met de gigantische geallieerde organisatie voor vervoer van troepen heen en weer over het Britse Kanaal. Na een maaltijd en het verstrekken van sigaretten (!) werd nog dezelfde dag ingescheept op een landingsschip van de Royal Navy die het detachement veilig door de mijnevelden naar Engeland moest voeren. Na aankomst te Dover werden de mannen met legertrucks en een voor Nederlandse begrippen luxe Engelse personentrein naar Malvern Wells in het graafschap

Worchestershire gebracht, waar ze in de namiddag van 14 augustus 1945 aankwamen. In Malvern Wells had het Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen (MINOG) een leegstaand Amerikaans hospitaalkamp - bekend als het Woodfarmcamp - gehuurd teneinde als transitcamp te dienen voor doorzending van vrijwilligers die in Australië bij het KNIL zouden worden gevoegd en aldaar opgeleid voor deelname aan de bevrijding van Nederlands-Indië.[7] Inmiddels waren in de periode 25 juli - 10 augustus in vier transporten ruim 1200 oorlogsvrijwilligers van het Gezagsbataljon Indië (GBI) gearriveerd, jongelui die een kort dienstverband bij het KNIL zouden aangaan.[8] Eén GBI stond onder bevel van majoor-cavalerie-KNIL E. Steenhouwer, die vóór de oorlog leraar op de HKS was geweest. Tevens arriveerde een detachement van 400 man Luchtstrijdkrachten (LSK) ter aanvulling van de Militaire Luchtvaart-KNIL in Australië, 600 gemilitariseerde burgers van het Binnenlands Bestuur dat tijdens de oorlog in Australië was omgedoopt tot Netherlands Indies Civil Administration (NICA) en 42 dames bestemd voor het Vrouwenkorps-KNIL dat in 1944 in Australië was opgericht.[9]

In het Woodfarmcamp vernamen de bewoners op 15 augustus van de onverwachte overgave van Japan als gevolg van de atoombommen op Hiroshima (6 augustus) en Nagasaki (9 augustus). Nu ontstonden de wildste speculaties over de bestemming van het Europadetachment. De KNIL-officieren en -cadetten wilden zo spoedig mogelijk naar Indië waar hun familie verbleef en over wiens lot zij in onwetendheid verkeerden. Dit was echter onmogelijk, omdat de Nederlandse regering niet over eigen scheepsruimte beschikte en diende te wachten tot uit de geallieerde shippingpool een troepenschip ter beschikking kwam.

Uiteindelijk moest zeven weken op het beschikbaar komen van scheepsruimte worden gewacht. De Cadettencompagnie onder bevel van kapitein-infanterie KNIL F.M.F. Claassen werd voor instructiedoeleinden ter beschikking gesteld van het GBI en de LSK en vulde de tijd met lessen Indische Land- en volkenkunde, Maleise taal, marsoefeningen en exercitie. Dit laatste echter ongewapend, omdat de wapens pas in Australië uit aldaar aangelegde KNIL-voorraden zouden worden verstrekt. In Engeland werd de beschikking van generaal-majoor Carstens van 15 juli 1940 betreffende de aanstelling van promotie 1940 tot tweede luitenant ingetrokken en met terugwerkende kracht van 8 juni 1940 vervangen door een Indisch Gouvernementsbesluit. Hierop vond op 31 augustus 1945, op Koninginnedag, de beëdiging plaats van 39 KNIL-luitenants. Gezien de plaats en tijd konden er geen familieleden bij deze beëdiging aanwezig zijn en de jonge KNIL-officieren die in 1937 hun studie aan de KMA aanvingen zullen indertijd beslist een andere gedachte hebben gehad over dit belangrijke moment in het leven van een beroepsmilitair. Er is een verslag met foto's in de plaatselijke krant The Malvern Gazette bewaard gebleven.

Gedurende de maand september hielden luitenants en cadetten zich, zoals vermeld, bezig met het geven van instructie aan GBI en LSK in en om het Woodfarmcamp en er werd zelfs tijd gevonden om de plaatselijke bevolking te helpen met de hopoogst. Ook ontstond er goed contact met het Engels schoon wat resulteerde in enige huwelijken met Britse dames, die later met de handschoen plaatsvonden. Er sloten zich nog enige cadetten-laatskomers bij het detachement aan. Eind september kwam het bericht dat nu spoedig sloop zou worden gegaan. Op 3 oktober vertrokken de bijna 2.400 Nederlandse bewoners van Woodfarmcamp met vier treinen naar Liverpool waar werd ingescheept op het Britse troepenschip Stirling Castle met reeds aan boord 3.000 Australische militairen voor repatriëring naar het thuisland.

De bestemming voor het Europa-detachment KNIL was voorlopig ook Australië. In Brisbane had het uitgeweken Nederlands-Indische Gouvernement in een voormalig Amerikaans complex

genaamd Camp Columbia een onderkomen gevonden. Daarnaast waren een tweetal Australische militaire kampen, het Darley Camp en het Victoria Camp, voor opleiding van nieuwe KNIL-troepen ingericht. Hier zouden deze troepen worden geoefend en geformeerd om samen met de geallieerden deel te nemen aan de bevrijding van Nederlands-Indië. De afwijzende houding van de Australische regering na de Japanse capitulatie zou hier echter een streep doorhalen. Op 4 oktober vertrok de Stirling Castle uit Liverpool naar de Middellandse Zee, op 12 oktober was de aankomst te Port Said waar wederom Australische troepen aan boord gingen, om via de Indische Oceaan op 29 oktober in Freemantle, de haven van Perth aan de Australische westkust, te arriveren. Op 30 oktober werd doorgestoomd naar Sidney waar op 4 november werd aangemeerd aan de Woolloomooloo-kade. Zoals gezegd was de aanvankelijke Australische medewerking omgeslagen in tegenwerking. De machtige Australische transportvakbonden - die communistisch georiënteerd waren - hadden zich solidair met de inmiddels uitgeroepen Republiek Indonesia verklaard en boycotten het transport van Nederlands-Indische troepen en goederen. Australische demonstranten hadden zich op de kade verzameld en beletten met geweld de ontschepping van de Nederlanders. Vanaf het schip lieten GBI en LSK zich niet onbetuigd, zetten de brandspuit op de demonstranten en er ontstonden rellen die de Australische pers haalden. Er vond koortsachtig overleg plaats tussen de Nederlands-Indische en Australische regering, doch de Australiërs wilden geen Nederlands-Indische troepen meer op hun grondgebied toelaten. Alle Nederlandse voorzieningen in Camp Columbia, Darley Camp en Victoria Camp ten spijt moest het Europa-detachement KNIL, GBI, LSK, NICA personeel en VK-KNIL doorreizen. Met moeite kon een kleiner schip, de Moreton Bay, gecharterd worden waarop de Nederlanders op 11 november overstapten. Het Australische deel van de bemanning van de Moreton Bay ging echter in staking zodat bepaalde taken op het schip moesten worden verricht door Nederlandse militairen. Toen men wilde vertrekken bleek door de Australiërs een stalen net over de schroef van de Moreton Bay te zijn gelegd, zodat deze bij het proefdraaien vastliep. Duikers dienden het net te verwijderen waarna op 12 november uit Sidney kon worden vertrokken richting Java. Na een tocht via de Javazee bleek echter in Batavia niet aan land te kunnen worden gegaan, aangezien de Britten geen Nederlandse troepen op Java toelieten. Via Singapore op 25 november, arriveerde men op 26 november op de rede van Penang Malakka en kon worden ontscheept. Na 54 dagen aan boord van troepenschepen hadden de promoties 1940, 1941 en 1942 dus eindelijk Zuid Oost-Azië, maar niet de eindbestemming - Nederlands-Indië - bereikt. Opnieuw waren zij op weg naar hun bestemming - nu letterlijk en figuurlijk - gestrand, ditmaal wel op een van de meest exotische stranden in het verre oosten, het Greenlane Camp te Penang.

Malakka was inmiddels de wachtkamer voor Indië geworden. Reeds werden acht uit Nederland gezonden OVW-bataljons hier door de Britten opgehouden en in Singapore en omgeving verbleven veel ex-krijgsgevangenen van het KNIL in afwachting van gezinshereniging in Indië. Ook zij werden niet toegelaten. Tijdens een inspectiebezoek van enige hoge KNIL-officieren vielen de cadetten bij KNIL-kolonel S. de Waal, de latere commandant B-divisie, op door hun kranige houding en hij besloot hen met MP-diensten te Singapore te belasten. De ex-krijgsgevangenen, die tevergeefs uitzagen naar terugkeer naar hun gezinnen op Java begonnen rumoerig te worden en gaven de Engelse MP handen vol werk. Nu kwamen ook wat wapens beschikbaar en kon de wapeninstructie aan het GBI en LSK beginnen. Hoewel de tijd op Malakka zo nuttig mogelijk werd besteed waren de cadetten het wachten beu en zij besloten de KNIL-legerleiding te Batavia onder druk te zetten. Er werd een ultimatum opgesteld waarin spoedige toelating in Indië werd geëist of anders ontslag van nagenoeg het hele

cadettencorps. Nu rees de vraag aan wie en hoe dit ultimatum te zenden. Men koos voor kolonel-KNIL E. Engles[10] die vóór de oorlog hoofd Indisch onderwijs op de KMA-Breda was geweest, met de cadetten tijd in Duitse krijgsgevangenschap had doorgebracht en dicht bij de cadetten stond.

Maar Engles bevond zich in Batavia. Een cadet, die op dienstreis naar Singapore moest, nam het ultimatum mee en - het geluk was met hem - ontmoette daar een KNIL-officier die de volgende dag naar Batavia zou reizen. Hij beloofde de enveloppe persoonlijk aan kolonel Engles te overhandigen. Of het ultimatum heeft gewerkt? We weten het niet, maar op 31 januari 1946 werden de KNIL-luitenants en cadetten ondanks het verbod van de Britten, met de Bloemfontein naar Batavia getransporteerd, of liever gezegd gesmokkeld want de rangonderscheidingstekens moesten af en men diende zich voor te doen als burgerpersoneel van het Binnenlands Bestuur (Netherlands Indies Civil Administration).

Bij aankomst te Batavia op 2 februari werd het detachement ondergebracht in de ijsfabriek Petotjo en op 3 februari vond inspectie plaats door de zojuist aangestelde nieuwe legercommandant generaal-majoor S.H. Spoor. De cadetvaandrigs (dus de promotie 1941) werden met onmiddellijke ingang bij besluit van de Gouverneur-generaal aangesteld tot tweede luitenant en samen met de luitenants van de promotie 1940 verdeeld over de Leger Organisatie Centra van het thans volgens Britse organisatie op te bouwen na-oorlogse KNIL waar zij zeer welkome aanvullingen waren. De cadet-sergeanten van de promotie 1942 werden nu bevorderd tot cadet-vaandrig. Omdat hun opleiding niet was voltooid - begin 1946 hadden zij in totaal slechts enkele maanden daadwerkelijke opleiding genoten - werden zij bij het Brits-Indische leger gedetacheerd. Zij leerden daar de Britse wapens[11], de werkwijze en organisatie kennen en liepen enkele maanden patrouilles in en rond de door de Britten bezette enclaves. De legergeniecommandant in Indië vond dat de cadetten van de genie een aanvullende studie aan de Technische Hogeschool in Delft moesten gaan volgen en in augustus 1946 werden zij per vliegtuig naar Nederland teruggezonden om aan de TH te gaan studeren. Twee jaar later keerden zij naar Indië terug.

Op 8 juni 1946 werden ook de cadet-vaandrigs van de promotie 1942 aangesteld tot tweede luitenant, vier jaar later dan ze bij de aanvang in Breda hadden gedacht.[12] Uiteraard werden de aanstellingen van februari en juni 1946 ingepast in de ranglijst respectievelijk per 8 juni 1941 en 8 juni 1942. Bij de opheffing van het KNIL op 25 juli 1950 worden in het gedenkboek Korps Beroepsofficieren van het KNIL 174 officieren van de oorspronkelijke 243 cadetten KNIL uit 1940 genoemd die op 27 december 1949 (de soevereiniteitsoverdracht van Indonesië) deel uit maakten van het KNIL. Een aantal verliet daarna de dienst en emigreerde naar de Verenigde Staten, Canada, Australië en Nieuw Zeeland, maar het grootste deel ging over naar de Koninklijke Landmacht en Luchtmacht en velen bereikten de hoogste officiersrangen, zoals Hans Knoop die Chef Luchtmachtstaf werd en Jan van der Slikke Chef Landmachtstaf.[13]

En hiermee eindigt de geschiedenis van de KNIL-cadetten KMA-Breda promoties 1940, 1941 en 1942 die zeer moeilijke tijden van oorlog, krijgsgevangenschap, inzet in een door revolutie verscheurd Indië en de opheffing van hun geliefd KNIL doorstonden. Desondanks verklaren allen unaniem dat zij hun finest hour beleefden bij het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger.[14]

Literatuur en bronnen

- Cadetten Almanak 1940.
- Koster, L.P., Met de LSK naar het verre oosten (particuliere uitgave 1988).
- Hartog, Leo de, Officieren achter prikkeldraad (Baarn 1983).
- Gedenkboek Korps Beroepsofficieren van het KNIL 1940-1950 uitgave Nederlands-Indische Officiersvereniging (Amsterdam z.j.).
- Gesprekken met de oud-officieren van het voormalige KNIL, promoties 1940, 1941 en 1942.

Noten

- 1 Aldus kolonel b.d. J.J. Nortier in het blad Wapenbroeders van juli/aug 1989.
- 2 In totaal waren in 1939/1940 555 cadetten in opleiding op de KMA te Breda, waarvan 243 bestemd waren voor het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger en 312 voor het leger hier te lande.
- 3 Zeven zojuist aangestelde tweede luitenants, vier tweedejaars en een eerstejaars cadet - allen van het KNIL - weigerden te tekenen en werden als gevolg hiervan onmiddellijk in krijgsgevangenschap afgevoerd.
- 4 Onder de invloed der tijden was het ministerie van Koloniën te Londen op 23 februari 1945 omgedoopt in het ministerie van Overzeese Gebiedsdelen.
- 5 Olaf Westra (promotie 1940) geboren 19 augustus 1918 en zoon van de burgemeester van Den Haag ging in dienst van het Freiwilligen Legion Niederlande naar Rusland waar hij als pelotonscommandant bij de 6 cie II Bataljon op 7 april 1942 bij Leningrad sneuvelde.
W. Padeloup (promotie 1941) werd dubbelagent voor de Engelsen en de Duitsers. Toen hij in die rol werd ontdekt werd hij door het verzet geliquideerd.
- 6 Eindelijk een gaaf uniform aan mijn lijf, wat een weelde verzuchtte cadet-sergeant R. van Mechelen. Hij doelde op het Britse battledress waarin zij pas in augustus 1945 werden gekleed. Tot zolang had hij het met zijn oude, in krijgsgevangenschap afgedragen, Nederlandse uniform moeten doen. Foto's tonen aan dat de cadetten de zogenaamde cadettenlissen van hun oude uniform afhaalden en op de kraag van het battledress bevestigden.
- 7 Juli 1945 ging een voordetachment onder leiding van kapitein-KNIL A.L. Nouwens naar Malvern Wells om het Wondfarm Camp van de Amerikanen over te nemen.
- 8 Na het 1e Gezagsbataljon voor Indië zag het Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen af van formering van meer GBI's, aangezien bataljons in deze vorm niet geschikt waren voor hun taak in Indië. Het 1e GBI werd met terugwerkende kracht van 1 september 1945 op Malakka opgeheven. Het personeel ging grotendeels over naar de nieuw te formeren brigadestaven.
- 9 Sommige cadetten en luitenants waren inmiddels getrouwd en enkele van hun echtgenotes maakten deel uit van het VK-KNIL-detachment.
- 10 Hij werd Directeur Centrale Opleidingen en in 1947 generaal-majoor. In september 1948 volgde hij generaal-majoor KL H.J.J.W. Durst Britt op als commandant van de C-divisie 7 December.

- 11 Net als van hun Brits-Indische soldaten verlangden Britse company sergeant-majors van hen dat zij de lichte mitrailleur BREN binnen 60 seconden uit- en in elkaar konden zetten, om maar eens iets te noemen.
- 12 De promoties 1941 en 1942 werden in Indië bij hun onderdelen beëdigd. Een luitenant van de genie vertelde daarover: Er was een tafel neergezet waarop de Nederlandse vlag, gekruiste schop en pikhouweel en een Engelse helm. Met mijn linkerhand op de helm en de rechter hand omhoog, twee vingers in de lucht legde ik de officierseed af.
- 13 De promotie 1941 diende na overgang naar de KL in 1950 een applicatiecursus aan de KMA te volgen, voor sommigen die overgingen naar een ander wapen duurde deze cursus zelfs twee jaar.
- 14 Volgens de oud-officieren van de promotie 1942 in hun niet uitgegeven gebundelde persoonsbeschrijvingen.